

۱۴۶۰ ۴۴۱

خیزش مشروطیت، حلل ایجاد و تبعات پس از آن

دکتر مهدی عامری

Sinanagar publishing

سینا

۲

۱۳۹۵

- سرشناسه : عامری، مهدی، ۱۳۵۳-
عنوان و نام پدیدآور : خیزش مشروطیت، علل ایجاد و تبعات پس از آن.
مهدی عامری؛ ویراستار صدیقه سلیمانی
مشخصات نشر : تهران: سینانگار، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری : ۲۰۰ ص.
شابک : ۸-۲۸-۴۲۱-۹۶۴-۹۷۸-۹۶۴
وضعیت فهرست‌نویسی : فیا
یادداشت : کتابنامه.
موضوع : ایران - تاریخ - قلا - شروط، ۱۳۲۴-۱۳۲۷ق؛
علل و منشأ
موضوع : Iran - history - constitutional revolution, :
1906-1909 - causes
موضوع : ایران - اوضاع اجتماعی - قرن ۱۳
موضوع : Iran - social conditions - 19th century :
شناسه افزوده : سلیمانی، صدیقه، ۱۳۵۲-، ویراستار
رده‌بندی کنگره : DSR۱۴۰۹/ع۲خ۹ ۱۳۹۵ :
رده‌بندی دیویی : ۹۵۵/۰۷۵ :
شماره کتابشناسی ملی : ۴۴۸۷۰۰۱ :

سید

خیزش شروطیت،
علل ایجاد و تبعات آن

مؤلف: دکتر مهدی عابدی
ویراستار: دکتر صدیقه سلیمانی

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

چاپ اول: ۱۳۹۵

چاپ: نینوا

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۷۴۲۴-۲۸-۸

تهران، رسالت، خیابان فرجام، پلاک ۳۶، طبقه ۲

تلفن: ۷۷۱۱۶۸۱۳

فهرست

۷	دکتر
۱۱	فصل اول: ورود و علل ایجاد آن
۵۹	فصل دوم: سبیل - معه شناختی مشروطه
۸۵	فصل سوم: بازتاب و تجارب انقلاب مشروطه
۱۵۳	کتابنامه

درآمد

تاریخ معاصر ایران، از پرجنب و جوش‌ترین و پرحادثه‌ترین دوره‌هایی است که ایران را تجربه کرده‌اند. بیشتر کتاب‌های تاریخی و جامعه‌شناسی (در ابعاد سیاسی، جامعه‌شناسی و فردی) به نحوی به این مسئله اشاره کرده‌اند و یا در اصل برخاسته از جنبش‌های اجتماعی هستند. جنبش‌های اجتماعی (Social movement) به عنوان شکلی از سازمان اجتماعی محسوب می‌شوند که در ارتباط با دستیابی به استحاله اساسی در جامعه از جنبه‌های نظم موجود در یک جامعه قرار می‌گیرند. از نظر ویر جنبش‌های اجتماعی واجد ویژگی دینامیکی (پویا) هستند. (گیدنر، ۱۹۹۹: ۸۷)؛ به عبارتی دیگر، جنبش اجتماعی به شکلی از عمل جمعی اطلاق می‌شود که هدفش دگرگونی اجتماعی یا تغییر بخشی از چهره آن است. جنبش اجتماعی معمولاً زمانی شکل می‌گیرد که شیوه توزیع قدرت، قوانین جامعه و یا تصمیم‌های اتخاذشده از سوی حاکمان و کسان که در قدرت‌اند، نتواند مسایل عمده جاری را حل و نیازی از اکثریت اعضای جامعه را برآورده سازد. (عضدانلو، ۱۳۸۶: ۲۳۸ - ۲۳۹)

مشروطیت یا مشروطه‌خواهی (Constitutionalism) سازه است به نظامی از محدودیت‌ها و قبودی که به نحوی مؤثر و منظم، تصمیم‌گیرندگان محار در یک جامعه سیاسی را تحت کنترل درمی‌آورد. (گولد - کولب، ۱۳۷۶: ۸۸۱)

مشروطیت، یکی از بزرگ‌ترین انقلاب‌های به وقوع پیوسته در تاریخ ایران است. مجموع کشمکش‌ها و زد و خوردهایی که آشکارا از حدود سال ۱۳۲۳ تا اواسط سال ۱۳۲۷ (ه‌ق) بین طرفداران حکومت قانون و مخالفان آن در غالب شهرهای ایران، خاصه تهران، تبریز، اصفهان، مشهد و گیلان وقوع یافت و عاقبت با وجود استنکاف شدید محمدعلی‌شاه قاجار از امضاء و اجرای مفاد

فرمانی که پدرش، مظفرالدین‌شاه، در باب قبول و اعلان مشروطیت (در اصل برای تأسیس مجلس عدالت) داده بود، و علیرغم اقدام او به تخریب و تعطیل مجلس، عاقبت بر اثر مجاهدات مشروطه‌طلبان، نهایت انقلاب منجر به خلع محمدعلی‌شاه از سلطنت و استقرار مجلس شورای ملی و اعلان حکومت مشروطه در ایران شد. این جنبش به‌عنوان یکی از جنبش‌های اجتماعی مهم اواخر قرن نوزده و اوایل قرن بیستم میلادی در منطقه و جهان، نقطه عطفی در تحولات سیاسی - اجتماعی ایران و منطقه به‌شمار می‌رود. این جنبش درحقیقت تلاشی جمعی برای یافتن راهی به آینده درخشان بود. زیرا در زمانی که اروپا با آغاز قرن بیستم رازی، با اقتدار و به‌سرعت پله‌های ترقی و توسعه را طی می‌کرد، مشروطه‌طلبان ایران به دنبال پیدا کردن راهی برای جبران عقب‌ماندگی گروه‌گشایی از معضلات حاکمیت جامعه ایران بودند. (احمدی، ۱۳۸۷: ۴۱)

این جنبش، نشان‌دهنده اعتراض عمیق نیروهای متمدن به وضع موجود بود. نیروهای متمدن درصدد بودند تا با تجدید ساختن قدرت شاه در چارچوب قانون، توسعه سیاسی، توسعه اقتصادی و اجتماعی را برای جامعه بحران زده ایران بیاورند. مشروطه، نقطه آغاز روند گذار - جامعه ایرانی از یک جامعه تاریخی به ملت بود. نقطه آغاز روند گسست این جامعه از مفهوم رعیت و فرهنگ سیاسی شبانی به مفهوم شهروند یا ملت و فرهنگ سیاسی قانون‌مدار بود. (علمی، ۱۳۸۸: ۴۸)

تاکنون پژوهش‌گران متعددی به تحلیل و تبیین مشروطیت ایران پرداخته و به نتایج مهمی هم رسیده‌اند؛ اما در درجه اول، از آنچه تاکنون انجام گرفته، نمی‌توان گفت مسئله از تمامی زوایا بررسی واقعی شده است. دوم، ماهیت و پیامدهای جنبش مشروطیت که خود هم‌پای علل وقوع آن از اهمیت زیادی برخوردار است چندان مورد توجه و عنایت این تحقیقات قرار نگرفته و نهایتاً باید گفت اغلب این تحقیقات به‌نوعی از ضعف مبانی نظری رنج می‌برند.

البته فقط تاریخ، مباحث جامعه‌شناسی و جامعه‌شناختی، علوم سیاسی و نظایر اینها، نشان‌دهنده وضعیت جامعه ایران در حین مشروطه، انقلاب‌ها و خیزش‌ها، درگیری مردم و نحوه آن و دیگر مسایل آن نیستند. شعر معاصر که آینه تمام‌نمایی از آرزوها، خواسته‌ها، خیزش‌ها، تفکرها و مسایلی از این دست است یکی از مهم‌ترین منابع برای مطالعه درباره تاریخ معاصر و اتفاقاتی است که در آن افتاده است. این اتفاقات بسیار مهم هستند. مباحثی که در جامعه‌شناسی و سیاست اروپا مانند: ملت، وطن، سیاست، اجتماع، دفاع، و ... مدار و مرکز بحث و نقادی است. شعر ایرانی نیز به کار رفته، مضاف بر اینکه به ریزترین و در عین حال، پرمعنی‌ترین مجموعه‌های تاریخ و فرهنگ کهن و جدید ایران نیز عطف توجه شده است. در کاربرد وسیع این گونه مباحث و نظریه‌ها بیشتر به «زمان» مربوط می‌شود، یعنی تاریخ معاصر ایران در زمانی است که منعکس‌کننده مسائل خاص هویت‌بخش بود. «ساز» در هنگام بحث از مطالب تاریخی، سیاسی و فرهنگی و یا زبانی در کتاب، به هیچ‌دلیلی بیشتر در این زمینه داده شده است. در متن کتاب به شعر معاصر و روش‌های جامعه‌شناختی - سیاسی و فرهنگی آن اشاره خواهیم کرد.

مهدی هامری

معاونیت علمی دانشگاه پیام نور